

Metodika přípravy aplikačního profilu RDA (pracovní text pro verzi 0)

Úvod

Národní knihovna ČR představila záměr a harmonogram přechodu na nové katalogizační standardy, které umožní přechod do éra propojených dat. Jedním z těchto standardů je nová verze katalogizačních pravidel RDA označovaná jako Official (postavená na koncepčním modelu IFLA-LRM) spravovaný [Řídícím výborem RDA](#).

RDA ve verzi Official jsou mezinárodním standardem a mají velký záběr, jsou flexibilní a lze je využít v běžných katalozích i aplikacích založených na propojených datech. Nevýhodou je vysoká složitost, široká škála nabízených možností a mnohdy nevyrovnaná propracovanost u různých zdrojů. Pro využití RDA je proto nezbytné vytvořit **aplikační profil**¹. Aplikační profil zjednodušuje implementaci RDA v rámci katalogizační politiky tím, že nabízí **výběr prvků ze standardu RDA Official**, doplněný o příklady implementace, dalšími pokyny a vysvětlivkami. Při tvorbě aplikačního profilu budou sledovány vznikající aplikační profily zahraničních katalogizačních politik, aby bylo usnadněno budoucí sdílení metadat pro zdroje.

Aplikační profil vychází z českých překladů RDA Registry, pracovní verze je vystavena zde <https://drive.google.com/drive/folders/1I3ra7A5gKwERD7-Klyf3MraiQE6Bvq4->

Cílem využití aplikačního profilu bude česká katalogizační politika, **zaměření** na originální zpracování české produkce zdrojů v centrálním katalogu. Aplikační profil bude obdobou definic minimálního/doporučeného záznamu pro SK ČR jak je známe z dosavadní katalogizační politiky. Aplikační profil tedy neobsahuje informace typu pramen popisu, volba selekčního údaje, ... Aplikační profil bude později rozpracován a doplněn do podoby příručky pro zpracovatele, nápovědy knihovního systému centrální katalogizace a dalších metodických pokynů.

Předpokládá se, že informace o zahraniční produkci bude možné přebírat, míra jejich přizpůsobení české katalogizační politice bude předmětem samostatného materiálu.

Rozsah profilu a verze 0

¹ Aplikační profil je definován v RDA registry jako specifikace metadat, která se používá v aplikaci. Specifikace může zahrnovat použité entity, prvky a SES/VES a informace o statusu prvků (povinnost, opakovatelnost).

Ve verzi 0 bude zaměřen na novodobé textové monografie. Jejich modelování představuje základ, který je obecně srozumitelný a využitelný k pozdějšímu rozšíření. Monografie zahrnují jednoduché i vícesvazkové monografie (počítá se s vývojem přístupu katalogizační politiky k vícesvazkovým publikacím). Ve verzi 0 se metodika nebude zabývat popisem knihovních jednotek.

V RDA Toolkit je popis aplikačního profilu (odkazy na RDA Toolkit vyžadují placenou verzi) https://access.rdatoolkit.org/Guidance/Index?externalId=en-US_ala-591ca278-2807-399b-9530-6b44171e6ccc#section_rdaId_section_cwl_m1x_ydb Minimální popis dle RDA Toolkit https://access.rdatoolkit.org/Guidance/Index?externalId=en-US_ala-f4fb013b-b64e-37b1-902c-561d27b1e832#section_rdaId_section_bwq_pxb_ydb ([vystavíme stažené PDF?](#))

Pokud jde o scénář implementace RDA, bude verze 0 prezentovat přechod ze scénáře C bibliografická/autoritní data ke scénáři A Propojená data.

RDA a IFLA LRM – WEMI entity

Aplikační profil pracuje s RDA a RDA Registry. Tento standard obsahuje datové prvky, pokyny a instrukce založené na IFLA LRM. Zahrnuje tedy entity tříd tzv. WEMI, kde W je pro work (dílo), E pro expression (vyjádření); M pro manifestation (provedení) a I pro item (jednotku). Dále entity dalších tříd: Agent, Místo, Nomen, Časové vymezení. Třída Agent se dále člení na Osobu a Kolektivního agenta (korporaci a rodinu). Při stanovování aplikačního profilu se pracuje s modelem IFLA LRM tak, jak byl uplatněn v RDA Official.

RDA a BIBFRAME

Aplikační profil rdabf_cz bude představovat ontologii založenou na RDA ve formátu BIBFRAME. RDA nejsou úzce spjata s žádným bibliografickým formátem, v našem případě bude aplikační profil doplněn informací o mapování do BIBFRAME, protože by měl výhledově nahradit MARC 21. Informace o zápisu v M21 budou v poznámce. Dle informací v RDA Toolkit byla zahájena jednání o vztahu a interoperabilitě RDA a BIBFRAME na konferenci ALA v roce 2019. V mapování se zachovávají třídy Expression a Work, navzdory existenci společné třídy Work v BIBFRAME.

Poznámka k formátu RDF: RDA nejsou specializovaným slovníkem RDF zaměřeným na knihovní zdroje, existují odchylky, více např. <https://docs.nde.nl/rdanl/#rda-als-ld>.

RDA a autoritní záznamy

Pro tzv. autoritní záznamy se nadále používají autority z MARCovských databází. Jedná se o standardní jmenné, názvové a věcné autority zveřejňované v Národních autoritách ČR. VES jsou nyní spravovány mimo tento rámeček (typu např. Kódovníky MARC, Kódy zemí, Kódy jazyků...).

Prvky RDA v aplikačním profilu

Prvky RDA jsou definovány v RDA Registry a RDA Toolkit. Definovány jsou elementy: Třídy (Classes) a Vlastnosti (Properties). Vlastnosti lze využít pro zaznamenání vztahů mezi entitami a pro atributy entit. Součástí RDA registry jsou i řízené slovníky – tzv. VES, najdete je pod označením Hodnoty (Values).

Pro každý atribut RDA specifikuje třídu entit. Tomu se říká **doména** atributu. Dále u atributů, které popisují vztah, RDA také specifikuje, na kterou další třídu entit se atribut vztahuje. Tomu se říká **kodoména** atributu. Příklad: Dílo má atribut „má filmového režiséra (agentu)“, doménou je Dílo, kodoména je Agent. Vedle toho nabízí RDA i možné metody zápisu (strukturovaný, nestrukturovaný, identifikátor, URI), metoda zápisu závisí na rozhodnutí katalogizační politiky.

Atributy jsou v tabulce aplikačního profilu uvedeny na samostatných řádcích.

Sloupce v excelovském souboru by měly být ve verzi 0 uspořádány takto:

Sloupec	Označení sloupce	Komentář	Příklad
A	*label_cs		Má typ nosiče
B	uri		rdam:P30001 (zkrácený text, šlo by i
C	lexicalAlias_en		rdam:carrierType.en
D	description[0]_cs		Vztahuje provedení ke kategorizaci odrážející formát paměťového média a pouzdra nosiče v kombinaci s typem zprostředkujícího zařízení, které je nutné k zobrazení, přehrání, spuštění nebo jinému přístupu k obsahu provedení.
E	Omezení na typ publikace	informace o tom, že se používá omezeně (např. pro tiskové publikace...). Občas to z vyplývá jen z definice.	N/A

F	Povinný...	vyplývá z RDA P=povinné (RDA/MARC21); PA=povinné, pokud se dá použít (např. ISBN je povinné, pokud ho publikace uvádí); N=nepovinné; Q=zatím se o implementaci neuvažuje; x = nepoužívat; *u volby mezi atributy	P
G	Core	C=Core element RDA; M= minimální záznam/D= doporučený záznam pro SK ČR (aktuální stav);	CM
H	RDA Doména	převzato z RDA Toolkit	Provedení
I	RDA Kodoména	převzato z RDA Toolkit	N/A
J	min	minimální počet	1
K	max	maximální počet	>1
L	Typ zápisu	zápis (viz překlad Registry) N=nestrukturovaný (typicky tzv. popisné údaje); S=strukturovaný (jména autorů, předmětová hesla, ISB, ID= identifikátor (nyní \$7 xxxxxxx));	S
M	transliterace		ne
N	VES/SES		rdact
O	BIBFRAME uri		http://id.loc.gov/ontologies/bibframe/Carrier
P	BIBFRAME doména		Instance
Q	RDA/BF mapping domain		Instance
R	BIBFRAME Property		Carrier
S	BIBFRAME Class		carrier
T	Label pro katalogizační modul		Typ nosiče
U	Zápis		<rdfs:label>xxx</rdfs:label>

V	Příklad BIBFRAME (LC)		<pre> <bf:carrier><bf:Carrier rdf:about="http://id.loc.gov/vocabulary/carriers/ss"> <rdfs:label>audiocassette</rdfs:label> <bf:code>ss</bf:code></bf:Carrier></bf:carrier> </pre>
W	Příklad z konverze		<pre> <bf:carrier> <bf:Carrier rdf:about="http://id.loc.gov/vocabulary/carriers/sd"> <rdfs:label>audiodisk</rdfs:label> <bf:source> <bf:Source rdf:about="http://id.loc.gov/vocabulary/genreFormSchemes/rdacarrier" /> </bf:source> </bf:Carrier> </bf:carrier> </pre>
X	Poznámka k M21	Vytučněné neimplementované a nepřeložené	338